

تاریخ پزشکی در ایران و

تمدن اسلامی (۳)

داروشناسی و داروسازی

نوشته

نگار نادری، فرید قاسملو، شهابه محمدی فر

نشر کتاب مرجع
تهران، ۱۳۹۱

نشر کتاب مرجع

وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی (۳) داروشناسی و داروسازی

نگار نادر، فرید قاسملو، شمامه محمدی فر

مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام (۴۳)

دبیر مجموعه: مالک حسینی

همکار و مشاور: محمد جوهرچی

چاپ اول ۱۳۹۱

۲۲۰۰ نسخه

نظارت بر صفحه آرایی: رحیم اخباری

بیتواری: هزاره

چاپ و صاف: آریاک

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۷-۴۷-۵

قیمت: ۱۷۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

دفتر مرکزی و فروشگاه کتاب مرجع: خیابان فلسطین، بالاتر از میدان فلسطین، شماره ۳۸۰

تلفن و دورنگار ۸۸۰۳۷۶۸-۸۸۰۹۱۱۳۰۳

واحد پخش: خیابان ولی عصر، ترسیده به خیابان فاطمی، خیابان شهید حمید صدر، شماره ۴۴

تلفن و دورنگار ۴ و ۸۸۰۸۹۵۴۳

www.ketabmarja.com

سرشناسه	: نادر، نگار
عنوان و نام پدیدآور	: داروشناسی و داروسازی / نوشته نگار نادر، فرید قاسملو، شمامه محمدی فر
مشخصات نشر	: تهران: کتاب مرجع، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸ ص.
فروست	: کتابخانه دانشنامه جهان اسلام/ دبیر مجموعه مالک حسینی؛ ۴۳. تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی؛ ۳.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۷-۴۷-۵-۵ ریال: ۱۷۰۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا.
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: داروسازی -- کشورهای اسلامی -- تاریخ
موضوع	: داروسازی -- ایران -- تاریخ
موضوع	: پزشکی اسلامی -- تاریخ
موضوع	: پزشکی ایرانی -- تاریخ
شناسه افزوده	: قاسملو، فرید، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده	: محمدی فر، شمامه، ۱۳۵۵ -
رده‌بندی کنگره	: RS۴۷ ک۵۲ ۱۳۹۱
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۵/۸۰۹۱۷۶۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۴۵۵۴۴

کتابخانه دانشنامه جهان اسلام

۴۳

کتابخانه دانشنامه جهان اسلام مجموعه منتخبی است از مقاله‌های تحقیقی در زمینه‌های گوناگون که در اصل برای درج در دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر غلامعلی حواد عادل و با مشاورت علمی حسن طارمی‌راد، تهیه و به‌ترتیب الفبایی در کنار مقاله‌های فراوان دیگر به‌مرور در این دایرةالمعارف ده‌ها جلدی منتشر می‌شوند. مقاله‌های گزیده در «کتابخانه» متناسب با هدف این مجموعه و به‌اقتضای نحوه انتشارشان، به‌قدر ضرورت، از شکل دایرةالمعارفی خارج شده و تفسیراتی پذیرفته‌اند بدون آنکه از جنبه تحقیقی-استنادی آنها کاسته شده باشد. کتاب‌هایی که در مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام منتشر می‌شوند عمدتاً براساس موضوع تدوین می‌شوند و از این حیث متنوع‌اند: قرآن، حدیث، فقه، عرفان، فلسفه، کلام، ادبیات، تاریخ، جغرافیا، تاریخ اجتماعی، هنر، تاریخ علوم و جهان اسلام در دوره معاصر.

فهرست مطالب

پیشگفتار	سه
۱. واژگان / نگار نادری	۱
۲. پیشینه / نگار نادری	۳
۳. داروها: انواع، ویژگی‌ها و قواعد استفاده / شایسته محمدی فر	۱۹
الف) انواع داروها	۲۲
ب) مزاج داروها	۲۶
ج) روش‌های تهیه داروها	۳۷
د) روش‌های نگهداری داروها	۴۱
هـ) اوزان و مقادیر در داروسازی	۴۳
و) ابزار داروسازی	۴۴
۴. آثار / فرید قاسملو	۴۷
ساخنارشناسی آثار داروشناسی	۵۰
رسائل و کتاب‌های مستقل	۵۴
آثار غیر مستقل	۵۹

۶۰	 بررسی عمومی نام و موضوع آثار
۶۱	 دارونامه‌های فارسی
۶۷	 ۵. داروسازی جدید در ایران / نگار نادری، فرید قاسملو
۷۷	 پی‌نوشت‌ها و منابع
۱۰۷	 نمایه
۱۱۷	 نشانه‌ها و اختصارات

پیش‌گفتار

کتاب حاضر سومین کتاب از مجموعه تاریخ پزشکی در ایران و دوره اسلامی است. این مجلد به تاریخ داروشناسی و داروسازی اختصاص دارد. پس از بررسی واژگان، پیشینه‌ای از داروشناسی و داروسازی در تمدن‌های دوره باستان در محدوده تأثیرگذار بر تمدن اسلامی، چرخش این دانش در دنیای باستان و تأثیر دستاوردهای هریک بر دیگری ارائه شده است. کوشیده‌ایم در این مختصر نشان دهیم که تمدن اسلامی چه گونه دانش زنده برگرفته از تمدن‌های دیگر را اخذ کرد، به نوبه خود آن را ارتقاء داد و به جهان غرب منتقل کرد.

بخش سوم به بررسی اصطلاحات فنی و فنون و روش‌های داروشناسی و داروسازی، انواع داروها، وسایل، اوزان به کار رفته در داروسازی اختصاص دارد. این بخش راهنمای بسیار مفیدی برای علاقه‌مندان به پزشکی سنتی است. در بخش چهارم، اهم آثار این حوزه بررسی شده است؛ چه ترجمه‌ای و چه تألیفی. از قسمت‌های جالب توجه این بخش، بررسی آثار فارسی داروشناسی

در هند است. نهایتاً در بخش پنجم، تاریخچه‌ای از داروسازی مدرن در ایران ارائه شده که طبیعتاً تاریخ شروع آن از دوره قاجار و تأسیس مدرسه دارالفنون است. در این بخش سامان یافتن تدریس امر داروسازی و تغییرات آن تا سال‌های پس از انقلاب فهرست وار مرور شده است.

به رغم فشردگی و نیز برخی کاستی‌ها در این کتاب، به جرأت می‌توان گفت که هر به دلیل تازگی برخی مطالب و هم به لحاظ جامعیت، این اثر مرجع مفیدی برای علاقه‌مندان به این حوزه خواهد بود. همچنین لازم است از استاد گرامی آقای دکتر حسن فرسام برای راهنمایی‌های مغتنمشان، و همکاری بی‌دریغ همکاران ایشان در دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران سرکار خانم مهلا بزدی و آقای عباس یساره‌افرا نهایت تشکر را بنماییم.

نگار نادری

استادیار بنیاد دایرةالمعارف اسلامی

گروه تاریخ علم (مسئول شاخه تاریخ پزشکی)

زمستان ۱۳۹۱

شکل دایرةالمعارفی کتاب حاضر در دانشنامه جهان اسلام (جلد ۱۶، تهران ۱۳۹۰) چاپ شده است. آماده‌سازی علمی، ویرایش زبانی و استنادی آن مقاله‌ها به‌ویژه مرهون زحمات گروه تاریخ علم و نیز بخش‌های ویرایش و کتابشناسی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی بوده است؛ تلاش آنها سزاوار سپاسگزاری بسیار است. همچنین همت آقای سیدناصر موسوی جزایری، مدیرعامل مؤسسه کتاب مرجع، و همکاران ایشان، به‌خصوص خانم معصومه خرمن‌دار و آقای علی لبافی، در انتشار مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام، شایسته تقدیر فراوان است.

دبیر مجموعه